

MADELINE MARTIN

Het geheime
archief van
Lissabon

Vertaling Inge Boesewinkel

HarperCollins

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2022 Madeline Martin
Oorspronkelijke titel: *The Librarian Spy*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2024 HarperCollins Holland
Vertaling: Inge Boesewinkel
Omslagontwerp: Studio Jan de Boer
Omslagbeeld: © Trevillion Images
Zetwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 027 7264 7 (e-book)
NUR 302

Originele uitgave verschenen bij Hanover Square Press, Toronto.

Deze uitgave is uitgegeven in samenwerking met HarperCollins Publishers LLC.
HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.
* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met * zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

Een

Ava

April 1943
Washington DC

Niets maakte Ava Harper blijer dan de geur van oude boeken. Het was alsof het muf ruikende, vergeelde papier en de verschaalde inkt je terug in de tijd transporteerden naar door kaarsen verlichte ruimtes in landhuizen te midden van groene heuvels, of kastelen uit vervlogen tijden met torens die oprezen naar een weids, onbekend hemelgewelf. Deze boekwerken waren ooit vastgehouden door geleerden en studenten met een tomeloze honger naar kennis. Deze geurende, vergeelde bladzijden verhaalden over vroeger en eeuwige wijsheden.

Wat had ze een geluk gehad dat haar een baan was aangeboden in de Zaal voor Zeldzame Geschriften in de Library of Congress, waar je in feite de geschiedenis kon ruiken.

Onder drie bogen door liep ze naar de tafels die parallel aan elkaar in keurige rijen stonden opgesteld om daar een stapel zeldzame boeken van af te tillen. Hoewel ze verschillende formaten en gewichten hadden, de kaften beschadigd waren en de bladzijden ongelijke randen hadden, leek de stapel als geheel een volmaakte puzzel te vormen. Maar dat stond los van het feit dat de klant die ze daar had achtergelaten meer leesmateriaal had aangevraagd dan hij in een middag kon bestuderen.

Dat krijg je als je ogen groter zijn dan je hersenpan, dacht ze. Die uitspraak had Daniel, haar broer, ooit tijdens zijn verlof gedaan nadat Ava had

gemopperd over het veelvoorkomende verschijnsel, waaraan ze zichzelf overigens ook schuldig had gemaakt.

Sindsdien schoten die bewuste woorden haar telkens te binnen als ze weer eens op zo'n hoge stapel stuitte. Niet dat het de schuld van de aanvrager was. Zelfs de grootste filosofen hadden nooit in een middag zoveel informatie kunnen verstouwen. Desalniettemin beviel de uitdrukking haar en deed die haar telkens denken aan haar broer met zijn twinkelende blik.

Beiden hadden ze de mosgroene ogen van hun moeder geërfd, maar in die van Ava lag nooit die vrolijke sprankeling die zo kenmerkend was voor haar oudere broer. Met een knoop in haar maag dacht ze terug aan het gesprekje dat ze eerder die dag met Mr MacLeish had gevoerd. Een bespreking met de hoofdbibliothecaris van de Library of Congress was een zeldzaamheid en het was al even ongewoon dat hij haar een briefje in de hand had gedrukt waarop een adres stond en hij erbij had gezegd dat het ging om een kans die goed bij haar paste.

Waar het ook om ging, ze betwijfelde of die haar meer zou liggen dan haar huidige functie in de Zaal voor Zeldzame Geschriften. Nu had ze de gelegenheid om alle kennis uit de oude teksten in zich op te zuigen en die, zo nodig, op te halen om informatiedelvers bij te staan. Van meer kon ze toch niet dromen?

Ze liep op de laatste tafel aan haar rechterhand af en sloeg behoedzaam *La Maison Reglée* dicht, waarvan de leren band glad was gesleten. Het zeventiende-eeuwse werk was een van de vele gastronomische teksten die door Katherine Golden Bitting was gedoneerd. Zij was een wonderbaarlijke vrouw geweest, die haar kennis had gebruikt voor de functies die ze had bekleed bij het ministerie van Landbouw en het Amerikaanse Genootschap voor Voedselconservering.

Elk boek bracht zijn eigen verhaal met zich mee en Ava bewaarde die. Deze baan opgeven was te vergelijken met je kinderen in de steek laten.

Robert schreed met een aura van pretentiusheid naar binnen en onderwierp de zaal aan een kritische blik. Vlug schakelde ze de leeslamp uit die een onderzoeker op tafel had laten branden, voordat haar collega haar op een boosaardige grijns kon trakteren.

Met een licht geïrriteerde uitdrukking reikte hij naar *La Maison Reglée*.
'Ik breng het wel terug,' zei Ava, terwijl ze het boek tegen zich aan drukte. Hij beheerste de Franse taal niet eens en hield er niet van als zij liet blijken dat wel te doen.

Ze zette het boek weer tussen de werken waar het thuishoorde en keerde de intellectuele rijkdom die de bibliotheek vertegenwoordigde de rug toe. Eenmaal buiten was ze omgeven door de frisse lentelucht van Washington DC, terwijl ze de tram pakte naar het adres dat de bibliothecaris zelf voor haar had opgeschreven.

Tien minuten te vroeg arriveerde ze bij 2430 E Street, wat haar goed uitkwam aangezien ze de nodige hindernissen moest nemen om binnen te komen. Een streng kijkende bewaker, die geen greintje vriendelijker ging kijken toen hij haar vanuit zijn wachthuisje tegemoet trad, sprak haar aan. Blijkbaar wist hij net zo weinig over haar afspraak als zij.

Toen ze eindelijk naar binnen mocht, volgde ze het pad naar een groot gebouw met witte pilaren.

Haastig toomde ze haar op hol geslagen verbeelding in voordat die de overhand zou krijgen, wat wel vaker gebeurde. Nadat ze door een hal en een gang geleid was, werd ze in haar eentje zittend in een kantoor achtergelaten waarin alleen een bureau en twee houten stoelen met rechte leuningen stonden. Vergeleken hiermee waren de stoelen in de Zaal voor Zeldzame Geschriften een stuk gerieflijker. Deze ruimte werd duidelijk alleen gebruikt om gesprekken te voeren.

Maar met welk doel?

Ava wierp een blik op haar horloge. Degene met wie ze een afspraak had, was al tien minuten te laat. Jammer dat ze haar leesboek thuis op het dressoir had laten liggen.

Onlangs was ze begonnen in Daphne du Mauriers *Rebecca* en het verhaal van de jonge vrouw die onverwacht in een romantisch avontuur gestort werd, had haar meteen gegrepen. Haar boekenlegger stak verleidelijk in het boek bij de passage waarin beschreven werd hoe het pasgetrouwde stel aankwam op Manderley, het landhuis in Cornwall.

Op dat ogenblik werd de deur opengegooid en beende er een man naar binnen in een grijs maatpak dat een *Victory suit* werd genoemd. Het kostuum had een enkele rij knopen en smalle revers, was ontworpen zonder manchetten of klepjes bij de zakken en was uit zo min mogelijk stof vervaardigd. Hij nam plaats achter het bureau en zei: 'Ik ben Charles Edmunds, secretaris van generaal William Donovan. En u bent Ava Harper?'

De enige van de drie namen die ze kende, was die van haarzelf. 'Inderdaad.'

Hij sloeg een map open en bladerde door de papieren erin, waarna hij haar een stapeltje overhandigde. 'Teken dit.'

'Wat zijn het?' Ze liet haar blik erover glijden, maar zag alleen juridisch jargon.

'Geheimhoudingsverklaringen.'

'Ik teken geen documenten die ik niet heb kunnen lezen.' Ze pakte de stapel en begon te lezen.

De tekst was nog droger dan die van de meest geestdodende zeldzame boeken in de Library of Congress. Desondanks nam ze elk woord grondig in zich op, terwijl Mr Edmunds haar met een geïrriteerde blik fixeerde alsof hij haar met alleen zijn ogen kon aansporen om te tekenen. Dat kon hij natuurlijk wel op zijn buik schrijven. Ze had tien minuten op hem zitten wachten, nu kon hij best even geduld opbrengen, terwijl zij tot zich liet doordringen waar ze zich mee zou inlaten.

Alles wees erop dat ze niets wat in dit kantoor was besproken aangaande haar eventuele nieuwe baan met anderen kon delen. Omdat er niets extreems in de papieren stond, zette ze uiteindelijk haar handtekening, wat Mr Edmunds een diepe ongeduldige zucht ontlokte.

'Dus u spreekt Duits en Frans.' Over het zwarte montuur van zijn bril keek hij haar onderzoekend aan.

'Mijn vader had een voorliefde voor vreemde talen. Het was onvermijdelijk dat ik daar een hoop van meekreeg.' Haar borst verkrampde bij een herinnering van jaren geleden, toen haar vader automatisch overschakelde naar Duits uit enthousiasme voor een aanstaande reis met haar moeder om hun twintigjarige huwelijk te vieren. Het was dié bewuste reis geweest. De reis waarvan ze nooit waren teruggekeerd.

‘En u hebt ervaring met het werken met microfilms,’ merkte Mr Edmunds op, zijn wenkbrauwen vragend opgetrokken.

Haar mondhoek vertrok een tikje onzeker. Toen ze net was begonnen bij de Library of Congress had haar takenpakket meer geleken op dat van een archivaris dan van een bibliothecaresse. In die tijd had ze hele reeksen oude kranten op microfilm vastgelegd waaraan de tand des tijds had geknaagd. ‘Dat klopt,’ bevestigde ze.

‘Uw regering heeft u nodig,’ stelde hij vast op een toon die geen tegengeluid dulde. ‘U bent uitgenodigd om u te voegen bij het Office of Strategic Services, het OSS, dat onderdeel is van het programma voor het verzamelen van inlichtingen genaamd het Interdepartmental Committee for the Acquisition of Foreign Publications.’

In haar hoofd probeerde ze alles op een rijtje te zetten, toch flapte ze er onwillekeurig uit: ‘Dat is een hele mond vol.’

‘Daarom gebruiken wij de afkorting IDC,’ reageerde hij direct en zonder een greintje humor. ‘Het betreft een geheime operatie, opgezet om in neutrale gebieden informatie afkomstig uit kranten en andere teksten vast te leggen, zodat we zo veel mogelijk inlichtingen over de nazi’s kunnen verzamelen.’

‘Heb ik daar nog een opleiding voor nodig?’ vroeg ze, niet zeker wetend hoe enkel en alleen kennis van de Duitse taal haar in staat zou stellen de nazi’s te bespioneren.

‘Volgens mij beschikt u al over alle benodigde vaardigheden.’

Hij begon de papieren in de map voor zich te stoppen. ‘U dient naar Lissabon af te reizen.’

‘In Portugal?’

Even onderbrak hij zijn bezigheden. ‘Een ander Lissabon ken ik niet.’

Het leed geen twijfel dat ze daar met het vliegtuig heen moest. Er dreigde een rilling over haar rug te lopen, maar die onderdrukte ze. ‘Waarom ben ik hiervoor aanbevolen?’

‘Vanwege het feit dat u Frans en Duits spreekt.’ Mr Edmunds stak zijn wijsvinger op. ‘Bovendien hebt u ervaring met microfilmapparatuur.’ Hij stak een tweede vinger op. ‘En Fred Kilgour staat in voor uw scherpe verstand.’ Inmiddels had hij drie vingers opgestoken.

Die naam kende ze.

Het jaar ervoor had ze Fred geholpen toen hij buitenlandse publicaties op microfilm vastlegde voor de Harvard University Library. Nadat ze maandenlang hetzelfde had gedaan voor de Library of Congress, was het een kleine moeite geweest om het proces aan hem uit te leggen. Op zijn beurt had hij het snel opgepikt.

‘Bovendien bent u mooi.’ Blijkbaar was dit zijn laatste argument, want Mr Edmunds leunde voldaan achterover op zijn stoel.

Het compliment was onder deze omstandigheden zowel onnodig, als ongewenst. ‘Wat heeft mijn verschijning ermee te maken?’

Hij haalde een schouder op. ‘Een mooie vrouw krijgt nu eenmaal op elk gewenst moment waar ze om vraagt. Maar dan moet u niet zo boos kijken als nu.’ Hij gebaarde met zijn kin naar haar gezicht. ‘Waar hebt u zo’n mooi smoeltje voor als u nooit glimlacht?’

Dat was de druppel.

‘Hooft u eens, ik ben niet voor niets afgestudeerd aan Pratt als beste van mijn jaar, om vervolgens een gewilde baan bij de Library of Congress te bemachtigen, en dan hebt u het nu alleen over... mijn mooie smoeltje.’ Ze kwam met een ruk overeind.

‘Tot slot hebt u blijk gegeven over ruggengraat te beschikken, Miss Harper.’ Nu stak Mr Edmunds zijn laatste vinger op.

Ze had haar mond al opengedaan om te reageren voor hij vervolgde: ‘We hebben deze inlichtingen nodig om te kunnen bepalen hoe we de moffen het beste kunnen verslaan. Hoe sneller we die hebben, hoe sneller deze oorlog voorbij is.’

Ze bleef staan om te horen wat hij verder te zeggen had. Iets wat hij ongetwijfeld had verwacht.

‘U hebt een broer,’ sprak hij verder. ‘Daniel Harper, onderofficier bij de c Compagnie in het 2e Bataljon, 506e Parachutisten Infanterieregiment, in de 101e Luchtlandingsdivisie.’

Uitgerkend de luchtlandingsdivisie, dacht ze. Haar broer had ervoor gekozen om zichzelf te confronteren met zijn vliegangst, terwijl zij het omgekeerde had gedaan.

‘Inderdaad,’ zei ze op gespannen toon. Als zij er niet was geweest, was hij nooit het leger in gegaan. Dan was hij ingenieur geworden, waar hij altijd van had gedroomd.

Mr Edmunds zette zijn bril af en keek haar met zijn kleine, blote ogen recht aan. ‘U wilt toch ook dat hij eerder thuiskomt?’

Het was een berekenende, brute vraag, die geacht werd haar diep te raken.

En die zijn uitwerking niet miste.

Hoe langer de oorlog voortduurde, hoe groter het risico dat Daniel gewond zou raken of zou sneuvelen.

Ze had alles gedaan om haar steentje bij te dragen. Nog voordat de voedselrantsoenering wettelijk was vastgelegd, had ze zich er al aan gehouden. Bovendien doneerde ze elke paar maanden bloed, zodra het weer mocht. Terwijl haar huisgenoten feestvierden in de Elk Club, koos Ava ervoor om al haar vrije tijd door te brengen bij het productiekorps van het Rode Kruis, waar ze uniformen versterkte, verband oprolde en alles deed wat haar gevraagd werd om de soldaten in het buitenland te helpen.

Ze droeg zelfs regelmatig rode lippenstift, waarvoor ze diep in de buidel moest tasten om de kleur ‘Victory Red’ van Elizabeth Arden aan te schaffen, omdat deze lipstick werd beschouwd als de burgerlijke tegenhanger van de lipstick in de tint ‘Montezuma Red’, die vrouwen in dienst kregen. Felrode lippen waren in feite bedoeld als een stellingname tegen Hitler, vanwege zijn verzet tegen opgemaakte vrouwen. En ze was tot alles in staat om die tiran dwars te zitten.

Het leek er sterk op dat Mr Edmunds dit goed beseftte.

‘In Lissabon zult u de kans krijgen om u op zo’n manier in te zetten dat uw broer en alle andere mannen eerder thuis kunnen komen.’ Na die woorden kwam hij met uitgestoken hand overeind, als een gladdere vertegenwoordiger die op het punt stond een deal te sluiten. ‘Doet u mee?’

Ava bestudeerde zijn hand. De vingers waren kort en dik en de nagels kortgeknipt en netjes verzorgd.

‘Ik stel me zo voor dat ik een vliegtuig nodig zal hebben om in Lissabon te komen.’

‘En u hoeft er niet eens uit te springen om van boord te gaan,’ zei hij met een knipoog.

Haar grootste angst werd werkelijkheid.

Aan de andere kant: Daniel had voor haar veel meer gedaan.

Er was maar één vlucht voor nodig om in de Portugese hoofdstad te komen. Eén start, en één landing, met een aanzienlijke vliegtijd ertussenin. Haar voetzolen tintelden en ze voelde misselijkheid opkomen.

Maar dit was wel het minste wat ze kon doen om haar broer te helpen, om het over alle andere Amerikaanse dienstplichtigen nog maar niet te hebben. Niet alleen de mannen, maar ook de vrouwen, die net zo vaak gevaar liepen.

Met opgeheven kin beantwoordde ze zijn starende blik. ‘Op voorwaarde dat u het nooit meer over mijn “mooie smoeltje” hebt.’

‘Afgesproken, Miss Harper,’ zei hij.

Nu pakte ze zijn uitgestoken hand stevig beet, zoals haar vader haar had geleerd. ‘Dan doe ik mee.’

Grijnzend zei hij: ‘Welkom aan boord.’

Een week later werd Ava om klokslag acht uur ’s ochtends opgehaald door een zwarte Buick bij haar appartement aan Naylor Gardens, dat ze met twee anderen deelde. Ook al kenden ze elkaar nauwelijks, toch hadden ze een soort afscheidsfeestje voor haar georganiseerd en met hun laatste restjes suiker een taart voor haar gebakken die versierd was met vrolijk gele roosjes. Dat was heel aardig geweest.

Ava was blij dat haar abrupte vertrek niet voor financiële problemen zou zorgen. Door het tekort aan woonruimte in de stad zou er de volgende dag alweer iemand in haar kamer trekken. Weer ging het om een meisje dat voor de regering werkte en zo’n typische witte kunstzijden blouse zou dragen met zo’n geperste, losse kraag.

De Library of Congress achter zich laten was haar een stuk zwaarder gevallen. Het was alsof de boeken daar een verlengstuk van haarzelf waren en zo had ze die ook behandeld. Bovendien was ze gewend geraakt aan het prachtige gebouw waarin de bibliotheek gevestigd was, evenals aan het

genoegen elke dag weer omringd te zijn door zoveel wijsheid. In de drie jaar dat ze daar had gewerkt, was ze voor alle bezoekers een wandelende vraagbaak geworden.

Het had haar met trots vervuld dat ze van zoveel nut was.

Nu zou ze zich op onbekend terrein begeven en was haar kennis beperkt tot de oogst van een week lang intensief studeren. Een van de weinige brokjes informatie die ze over Lissabon had opgedaan, was gelukkig het belang van het meenemen van meerdere hoeden geweest, iets wat ze anders vast had nagelaten. In Portugal, zo had ze gelezen, zou ze zonder hoed in het openbaar als een prostituee gezien worden.

En nu ze toch met haar uitdossing bezig was, besloot ze haar laatste bonnen nummer 17 te gebruiken om een paar nieuwe pumps aan te schaffen. Aangezien ze maar uit vier kleuren kon kiezen, werd het zwart, in plaats van bruin, of roodbruin. Die dag droeg ze die schoenen en een eenvoudige groene wijde wikkelrok met daarboven een wit-groene kunstzijden blouse.

Nu al het nodige geregeld was, stond haar alleen nog de lange rit naar de luchthaven te wachten. Het voelde alsof er in haar lege maag allemaal zoemende bijen rondvlogen. Die ochtend was ze namelijk zo zenuwachtig geweest dat ze niet had kunnen eten.

‘Wilt u de National Mall nog zien voor uw vertrek?’ Vragend keek de chauffeur haar in de achteruitkijkspiegel aan. ‘De Japanse sierkers bloeit sinds kort. Daar hebben we nog wel tijd voor.’

Na de afschuwelijke aanval op Pearl Harbor stonden de bomen er helaas minder mooi bij. Er waren vier stuks omgehakt door vandalen en veel mensen eisten dat het Japanse gebaar van goede wil van dertig jaar eerder vernietigd werd.

Ava's aanstaande vertrek was gepaard gegaan met zoveel opwinding dat ze helemaal was vergeten dat de bomen in bloei stonden. Normaal gesproken was dit haar favoriete periode in Washington DC, ook al waren de bijkomende festiviteiten vanwege de oorlog afgelast.

‘O, graag!’ antwoordde ze, dankbaar dat hij zo attent was. Bovendien had ze nu een paar minuten respijt van de vlucht waar ze zo tegen opzag. ‘Dank u wel.’

De chauffeur sloeg links af en kroop met een snelheid van vijftig kilometer per uur over straat, wat in oorlogstijd de maximaal toegestane snelheid was om benzine te besparen. Uiteindelijk doemde de Mall op. Het beeld was niet zo indrukwekkend als anders, omdat de monumenten omringd waren door tijdelijke huisvesting en kantoren voor vrouwen die voor de regering werkten, evenals luchtafweergeschutinstallaties.

Maar de takken van de Japanse kers waren zo zwaar beladen met roze bloesemblaadjes dat de wind er vat op kreeg en ze als zachte, dikke sneeuwvlokken liet dansen boven het water van het Tidal Basin. Wat had Ava altijd graag over het pad onder die bomen geslenterd, terwijl de vallende bloesemblaadjes haar wangen streelden voor ze hun gracieuze weg naar de grond vervolgden, voortgestuwd door een onzichtbare bries.

Dit was precies wat ze nodig had gehad om haar gedachten af te leiden van de aanstaande vlucht en de ongerustheid over het reizen naar een plek waar ze nauwelijks iets over wist. In feite wist ze niet wat erger was: het eerste of het tweede.

Zodra ze echter op de startbaan in de rij stond om aan boord van het vliegtuig te gaan en ze haar zenuwen niet meer in bedwang kreeg, wist ze het wel: vliegen was veruit het ergste.

Twée

Hélène

April 1943
Lyon, Frankrijk

Woorden waren een machtig wapen.

Hélène Bélangers blik bleef hangen bij het stuk papier dat op de muur was geplakt en schoon en wit afstak tegen de groezelige baksteen. In grote zwarte letters stond er een boodschap op gekalkt.

À BAS LES BOCHES.

Weg met de Duitsers.

De onlangs opgehangen poster was er nog niet af gehaald door de nazi's, die de vrije zone van Frankrijk zes maanden geleden bezet hadden. Eigenlijk had ze er niet eens naar moeten kijken, maar het lukte haar niet haar blik ervan af te wenden. Vooral niet omdat haar hart alsmaar harder bonsde nu ze zo wanhopig graag iets wilde doen.

De poster zou waarschijnlijk al snel worden weggehaald, en worden vervangen. Een teken van verzet jegens hun onderdrukkers.

Het verzet bestond uit dappere mannen en vrouwen die tegen de Duitse bezetters in opstand kwamen. De leden ervan maakten hun aanwezigheid overal in Lyon kenbaar, op doortastende wijze en onbevreesd.

Toen er een sliert ijzig koude lucht langs Hélènes kraag onder haar jas kroop, begon ze te rillen. Een paar jaar eerder zou ze nauwelijks last hebben gehad van de kilte van de bewolkte aprilavond, maar de beperkte hoeveelheid voedsel in de stad begon zijn tol te eisen. Haar ooit zo vloeiende rondingen oogden een stuk hoekiger nu haar botten meer uitstaken.

De nazi's hadden daar geen last van. Integendeel, ze genoten rijkelijk van het brood dat ze uit de mond stootten van de hongerige gezinnen en lieten zich de wijn die ze uit Franse kelders hadden geroofd goed smaken. Puur en alleen om hun roofzucht te bevredigen.

Ze wendde zich af van de muur en liep met stevige pas door de Rue Sala, waarbij de houten zolen van haar schoenen op de kasseien klepperden. Op straat was het vrijwel uitgestorven en de sombere grijze wolken boven haar hoofd versterkten het angstige gevoel dat zich in haar maag had genesteld.

In haar rieten mand zaten alleen een paar knobbelige aardperen, die over de bodem rolden. Voorheen dienden deze planten met gele bloemen alleen als veevoer en werden ze als onkruid beschouwd. Tegenwoordig hielden ze de Fransen in leven en compenseerden ze het gebrek aan vet en vlees, waar bijna niet aan te komen was.

Ze had gehoopt brood te kunnen kopen, maar kwam te laat. Alle oudbakken deegwaren waren al uitverkocht en het verse brood dat op de schappen achterin lag mocht pas de volgende dag worden verkocht. Ze verlangde terug naar de tijd dat je nog een ovenvers brood kon kopen. Sinds de voedselrantsoenering was ingegaan mochten bakkers alleen brood verkopen dat minstens vierentwintig uur eerder was gebakken. Doordat het oudere brood harder was, kon het makkelijker gesneden worden en was de rantsoenering beter uit te voeren. Bovendien voorkwam het dat Fransen hun eten te snel opschrokten, zo beweerden de ambtenaren.

Niet dat het iets uitmaakte. Voor het eerst sinds jaren ervoer Hélène geen knagende honger. Wel verkrampten haar ingewanden toen ze angstig dacht aan degene die haar opwachtte in het appartementje aan de Rue du Plat.

Of liever gezegd: aan wie haar niet opwachtte.

Joseph.

Er waren twee dagen en een nacht verstreken sinds hun ergste ruzie tot nu toe.

Woorden waren een machtig wapen en ze had in haar woede haar echtgenoot de volle laag gegeven. Haar eigen man, die in de Eerste Wereldoorlog gevochten had en zoveel offers had gebracht. Die pacifist was geworden nadat hij getuige was geweest van de verschrikkingen bij de Slag om Verdun

en wiens talent voor scheikunde haar aandacht had getrokken toen ze net de secretaresseopleiding had afgerond.

Ze wendde haar blik af van een lichte krijtachtig blauwe vlek op de muur bij hun appartement. Het was een overblijfsel van een v voor victorie, een teken van protest tegen de nazibezetting en de belofte dat het verzet uiteindelijk zou overwinnen. Die haastig neergekalkte v was door haar eigen hand op de ruwe steen aangebracht en had als katalysator gefungeerd voor de ruzie met haar man. In haar hoofd wist ze nog hoe het blauwe krijt, dat meestal in haar handtas zat, droog en brokkelig tussen haar vingers had aangevoeld.

De handeling zelf was alledaags, maar meer kon ze zich niet permitteren als Joseph haar continu in de gaten hield.

Helaas had hij haar halverwege betrapt. Zijn gewoonlijk zo serene gezicht werd donker van woede. Zodra ze thuis waren, laaide hun onenigheid op en had ze haar eigen man de vreselijkste verwijten gemaakt.

Hun frustraties waren zo hevig geweest dat hij in woede was uitgebarsten. Hij had haar verweten dat ze geen ware Vichy-vrouw was: het type Française dat er tevreden mee was moeder en huisvrouw te zijn en alles deed wat haar man haar zei. Alleen, zo'n type was ze nooit geweest. En vroeger zou hij dat ook nooit van haar hebben verwacht. Bovendien werkte het Vichy-regime samen met de nazi's, tegen wie ze zich wilde verzetten. Zijn ongegronde aantijging was meer dan ze kon verdragen. In haar woede verweet ze hem lafheid, omdat hij weigerde zich aan te sluiten bij het verzet.

Sindsdien was hij niet meer thuis geweest.

Alleen was Joseph nooit kleinzielig geweest. Van hen beiden was zij degene die gedreven werd door temperament, die te impulsief was. Ze weigerde te geloven dat het alleen zijn boosheid was die hem ervan weerhield thuis te komen.

Helaas was elke poging om zijn beste vriend, Etienne, op te zoeken tevergeefs geweest. Er deed nooit iemand open als ze naar zijn huis ging. Ze overwoog naar de politie te gaan om naar hem te informeren, maar die werkte nauw samen met de wrede Gestapo.

Toch nam ze zich in haar wanhoop voor dat als Joseph de volgende

ochtend vroeg nog niet terug was, ze alsnog naar de politie zou stappen, ongeacht het risico.

Toen ze bij de grote houten poort van haar appartementengebouw was, liep ze de binnenplaats op. Daar was het rustig en stil.

De brievenbus was leeg en bevatte geen enkele aanwijzing over Josephs verblijfplaats. Het gevoel van onbehagen in haar buik werd sterker, terwijl ze de hoop dat hij thuis zou zijn probeerde te temperen.

Ze sjokte de trap op naar de derde verdieping, naar het smalle appartement dat Josephs ouders hem hadden nagelaten toen zijn moeder enkele jaren voor de oorlog overleed. Hoewel Hélène en Joseph op dat moment in Parijs verbleven, hield hij zijn ouderlijk huis aan als pied-à-terre. Ze hadden er verschillende keren gebruik van gemaakt. Eén zomer brachten ze door met het overdag verkennen van de kronkelende straatjes en 's avonds bleven ze laat buiten om aan de Rhône een glas wijn te drinken, terwijl de warme julilucht afkoelde. Toen de Duitsers Parijs binnentrokken, bleek hoeveel geluk ze hadden met een toevluchtsoord in Lyon. Te midden van hordes andere vluchtelingen zouden ze anders weinig kans hebben gehad om een onderkomen in die stad te vinden.

Toen iedereen werd aangeraden om te vertrekken, had Joseph er weinig voor gevoeld om de lichtstad te verlaten. Het laatste wat hij had gewild was zijn leerlingen en zijn werk in de steek laten. Toch had hij dit alles de rug toegekeerd, enkel en alleen om haar te beschermen. Dat was drie jaar geleden, toen hun huwelijk nog gelukkig was geweest.

Ze stak de sleutel in het slot en opende de voordeur. De gang was donker en leeg.

‘Joseph?’

Hoewel ze geen antwoord verwacht had, werd ze overspoeld door wanhoop toen het stil bleef. Hij was echt weg.

Maar waarheen? En wanneer kwam hij terug?

Het werd steeds donkerder naarmate het tijdstip dat de avondklok inging naderde. De klok tikte de seconden en minuten weg tijdens het schijnbaar eindeloze wachten op haar man. Ze maakte zich op om vroeg te gaan slapen,

toegevend aan de uitputting veroorzaakt door een somber gemoed en een lege maag, toen er zacht op de deur werd geklopt.

Dat zou Joseph nooit doen, tenzij hij zijn sleutel vergeten was.

Ze vloog zo snel naar de gang dat de vloerplanken nauwelijks onder haar voeten kraakten. Jammer genoeg was het niet haar echtgenoot die voor de deur stond, maar een vrouw met blond haar in dezelfde tint als dat van Hélène. Behoedzaam keek ze haar met wijd open donkere ogen aan.

Op slag leek het bloed in Hélénes aderen te bevriezen. Maar toen ze de deur wilde dichtslaan, legde de vrouw haar hand op het glanzende hout om dat tegen te houden.

‘Pierre.’ Ze fluisterde zo zacht dat Hélène de naam nauwelijks kon verstaan.

‘Is hij hier?’ vervolgde de vrouw op nauwelijks hoorbare toon. ‘Alstublieft, ik moet hem zien.’ De blik die ze over haar schouder wierp, leek enigszins paranoïde.

Dit was precies het soort gedrag dat een buurvrouw als Madame Arnaud zou opmerken.

Haastig gebaarde Hélène dat de vrouw binnen moest komen, voordat ze nog iets zou zeggen. Hoewel ze niemand kende die Pierre heette, verkeerde de vrouw duidelijk in gevaar.

En dat betekende dat Hélène ook in gevaar verkeerde.

Toch kon ze het niet over haar hart verkrijgen om haar weg te sturen. Niet nu Joseph op mysterieuze wijze verdwenen was. Niet nu een knagend gevoel in haar achterhoofd haar duidelijk maakte dat er misschien een verband bestond.

De vreemdelinge aarzelde even voor ze over de drempel stapte. Haar bruine jas was vlekkerig van de regen en de zoom van haar donkerbruine jurk viel tot over haar knieën. Hoewel haar kleding schoon en in goede staat leek, waren haar zwarte schoenen onherstelbaar beschadigd.

Pas toen de deur in het slot was gevallen, sprak de onbekende weer. ‘Alstublieft, ik moet Pierre zien. Ik weet dat ik hier niet had moeten komen, maar ik had geen keus.’

Hélène schudde haar hoofd. ‘Ik ken geen Pierre, maar misschien kan ik u helpen. Wat is er gebeurd?’